

ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

- ▣ Сучасна ринкова економіка — це економіка змішаного типу, яка поєднує гнучкість ринкового саморегулювання, цілеспрямованість і сталість корпоративного регулювання та загальносуспільну орієнтованість державного регулювання.

Роль держави у ринковій економіці на різних етапах її розвитку була неоднаковою. Майже до середини ХХ ст. панувала думка про те, що держава не повинна втручатися у саморегульовану економіку. Цю позицію обґрунтувала класична політична економія, за якою роль держави зводилася до ролі нічного сторожа, який підтримує загальний порядок і оберігає спокій громадян.

Такий підхід був зумовлений тим, що ринкова економіка розглядалась як зрівноважена і гармонійна. Забезпечення рівноваги має забезпечувати механізм саморегулювання, що включає попит, пропозицію, ціну та конкуренцію. Втручання держави, на думку класиків політичної економії, лише заважало б його дії, порушуючи нормальний хід економіки.

Проте криза капіталістичної економіки 1929-1933 рр. ознаменувала кінець "ери" вільного підприємництва, показала, що ринкова економіка без втручання держави розвиватися не здатна.

Необхідність державного регулювання ринкової економіки теоретично обґрунтував англійський економіст Дж.М. Кейнс в книзі "Загальна теорія зайнятості, процента і грошей" (1946). В подальшому теорія державного регулювання Кейнса лягла в основу економічної політики майже всіх розвинутих капіталістичних країн.

Державне регулювання ринкової економіки - це вплив держави на відтворювальні процеси в економіці за допомогою прямого інвестування, правових та економічних важелів з метою орієнтації господарських суб'єктів і окремих громадян на досягнення цілей і пріоритетів державної соціально-економічної політики.

Сутність, форми і методи державного регулювання економіки.

Державне регулювання економіки - це система заходів законодавчого, виконавчого і контрольного характеру по стабілізації та пристосуванню економіки до умов, що змінюються. Свої регулюючі функції держава виконує, застосовуючи різноманітні методи і форми впливу на економіку. Виділяють економічні і адміністративні методи державного регулювання. Переважають економічні методи, серед яких у першу чергу виділяють бюджетно-податкову політику.

Бюджетно-податкова політика - це "найдавніший" інструмент державного втручання у ринкову економіку. Державний бюджет є, з одного боку, барометром економічної "погоди" в країні, з іншого - ефективним засобом реалізації економічної політики держави. Виконуючи роль державної казни, бюджет акумулює і перерозподіляє значну частку національного доходу (від $1/3$ до $1/2$).

Провідну роль у системі оподаткування виконує прибутковий податок з населення, ставки якого коливаються в окремих країнах від 10% до 50%. Значно менше фіскальне навантаження виконує податок на прибуток корпорацій, проте він є найбільш сильним інструментом держави у регулюванні ділової активності господарських суб'єктів. У більшості країн діють понижені ставки для малих підприємств.

Значна роль у ринковій економіці відводиться грошово-кредитній політиці держави. Під грошово-кредитним регулюванням розуміють заходи Національного банку, спрямовані на зміну грошової маси в обігу, обсягу кредиту, рівня процентних ставок та інших показників, за допомогою яких держава набуває здатності впливати на економічну кон'юнктуру. Зазначений вплив звичайно здійснюється у двох формах: кредитної експансії або кредитних обмежень.

Адміністративне регулювання необхідне при розробці жорстких стандартів, які гарантують населенню життя в умовах економічної безпеки, при встановленні гарантованого мінімуму заробітної плати і допомог по безробіттю, при підготовці нормативних актів, спрямованих на захист національних інтересів у системі світогосподарських зв'язків.

Як показав досвід, у сучасній світовій практиці відзначається посилення ролі держави в економічному житті суспільства. Це проявляється в розробці системи нормативних актів, спрямованих на регулювання ринку, банківської діяльності, митних правил, цін і зарплати, соціального захисту населення, контролю за діями монополістичних утворень тощо.

Економічні функції держави:

- ▣ Регулювання зовнішньоекономічних відносин і валютного ринку, для чого здійснюється регулювання платіжного балансу шляхом впливу на зовнішню торгівлю і вивезення капіталу.

- ▣ Визначення цілей і пріоритетів макроекономічного розвитку означає, що держава формулює стратегічні цілі розвитку економіки, визначає потрібні ресурси, ефективність їх використання, соціальні, економічні та світогосподарські наслідки цих дій.

- ▣ Розробка і впровадження правових основ господарювання дозволяє визначити правила взаємодії суб`єктів ринку. Закони повинні мати сталий характер і застосовуватися до всіх без винятку. Правова база передбачає такі заходи, як гарантування права приватної власності і дотримання контрактів.

- ▣ Реалізація соціальних цінностей, яка проявляється в тому, що держава контролює реалізацію постанов про мінімальну зарплату, виконання законів про рівне право на працю і соціальне забезпечення, громадські роботи, встановлення мінімуму та меж монопольних цін.

- ▣ Регулювання економічної діяльності спрямоване на вирівнювання сукупного попиту і сукупної пропозиції. З цією метою використовуються бюджетно-податкові і грошово-кредитні важелі.

- ▣ Захист конкуренції як основного механізму регулювання ринкової економіки. З цією метою держава розробляє антимонопольне законодавство і контролює його реалізацію.

- ▣ Фінансування суспільних благ і послуг, які є неподільними або неприбутковими: благоустрій населених пунктів, будівництво шляхів, музеїв, бібліотек, національна оборона та ін.

- ▣ Стабілізація економіки - важлива функція держави, яка забезпечує повну зайнятість і стабільний рівень цін. Реалізується за допомогою проведення відповідної фіскальної і кредитно-грошової політики, спрямованої на боротьбу з інфляцією і безробіттям.

Проте в сучасному світі економічні функції держави набагато ширші. В їх числі є такі: захист середовища проживання людини, розвиток інфраструктури, дотації на шкільне навчання, допомоги по безробіттю, різноманітні види пенсій і допомог малозабезпеченим членам суспільства тощо.